
SADAŠNJOST I BUDUĆNOST: ODRŽAVANJE DJELA SUVREMENE UMJETNOSTI U GALERIJI TATE

ROY A. PERRY* □ Galerija Tate / Tate Gallery, London, Velika Britanija

Galerija Tate ima tri izložbena prostora, koji se nalaze u Londonu, Liverpoolu i Saint Ivesu. U njima se izlažu umjetnine iz Nacionalne zbirke britanske umjetnosti od šesnaestoga stoljeća pa do danas i djela međunarodne moderne umjetnosti. U Londonu se gradi nova galerija Moderne i suvremene umjetnosti u ljusci jedne napuštene elektrane koja se nalazi na južnoj obali Temze. Ona će biti otvorena u svibnju 2000. godine kao Galerija moderne umjetnosti Tate i izlagat će djela međunarodne umjetnosti dvadesetoga stoljeća i nadalje.

Ciljevi Galerije su da poveća svijest, razumijevanje i uživanje javnosti u umjetnosti omogućujući javni pristup svojoj zbirci, provodeći istraživanja, održavajući i povećavajući zbirku. Stalni postavi, odabrani iz zbirke, nadopunjuju se posudbama, posebnim izložbama i širokim spektrom informacija i aktivnosti pomoću kojih se mogu istraživati različiti aspekti izložaka.

AKVIZICIJA DJELA SUVREMENE UMJETNOSTI. Kako se bliži otvaranje Galerije moderne umjetnosti Tate, zbirka se rapidno povećava akvizicijama umjetnina koje datiraju iz dvadesetoga stoljeća. O zbirci se često govori kao o "permanentnoj", premda su glavni ciljevi proširivanja zbirke da se nabave djela koja će je učiniti još vrednijom i pružiti posjetiocima veoma kvalitetni doživljaj. Dugoročno stanje umjetnina također je veoma važan faktor prilikom akvizicije. Neophodno je uspostaviti delikatnu ravnotežu između potreba pristupa umjetninama i njihove zaštite da bi se one sačuvale za buduću publiku. Zbog stalnog transferiranja umjetnina između tri izložbene lokacije i međunarodnog programa posudbi neophodno je da umjetnine budu otporne i da mogu podnijeti transport.

Umjetnička djela se kupuju ili se primaju na dar. Inicijalnu selekciju provode direktor Galerije i kustosi, koji naručuju konzervatorski izvještaj o namjeravanoj akviziciji prije nego što će akviziciju predložiti upravnom odboru, koji zatim donosi konačnu odluku. Konzervatorski izvještaj daje procjenu trenutnog stanja umjetnine i budućih zahvata. U izvještaju se procjenjuje kakve će se promjene vjerojatno dogoditi na umjetnini i neophodne mjere koje će valjati poduzi-

mati da bi ona ostala u stanju koherentnog umjetničkog djela. Izvještaj obuhvaća i sve posebne uvjete i stalne troškove pohranjivanja, izlaganja i transporta, kao i tretmana samoga djela. Na primjer, cijena instaliranja i demontiranja izložka može premašivati stalne troškove pohrane i održavanja. Akvizicija takvih umjetnina znači znatno ulaganje budućih resursa da bi ih se sačuvalo kao potpuno funkcionalna umjetnička djela.

Problemi zaštite ili troškovi izlaganja rijetko su razlozi zbog kojih se odustaje od akvizicije umjetnine, premda mogu pridonijeti konačnoj odluci onda kada se radi o izboru između djela slične vrijednosti. Nabavna cijena i dostupnost glavna su ograničenja prilikom odlučivanja o akviziciji.

ZAŠTITA DJELA SUVREMENE UMJETNOSTI. Selekcija umjetnina je prvi čin zaštite koji poduzima Galerija. Održavanje umjetnina je u sferi odgovornosti cjelokupnog osoblja. Odjel za konzervaciju snosi izvršnu odgovornost za njihov tretman i tehničku dokumentaciju. Kada se radi o suvremenim umjetninama, pruža nam se jedinstvena prilika da ih konzerviramo u stanju koje je toliko blisko njihovu originalnom stanju koliko to dopušta njihova ireverzibilna tendencija prema propadanju. Promjene stanja koje nastaju tijekom godina bilježe se za budućnost. Premda će ti zapisi pomoći u razumijevanju i održavanju umjetničkih djela, kulturne, a ne fizičke promjene vjerojatno će imati najviše utjecaja na to kako će ona biti doživljavana u budućnosti.

Podloga svake djelotvorne zaštite su poznavanje točnih tehničkih podataka o strukturi i materijalima od kojih je umjetnina izrađena i namjera s kojima ih je umjetnik primijenio. To obuhvaća poznavanje svojstava materijala, njihove interakcije i interakcije s okolinom. Stoga je prioritetni zadatak konzervatorskog odjela da prilikom akvizicije djela suvremene umjetnosti skupi informacije od umjetnika i njihovih asistenata, kao i da ispita i analizira samo djelo. Sačinjavaju se individualni upitnici u koje se bilježe podaci o pojedinom umjetničkom djelu, njegovoj povijesti i o umjetniku. Većina umjetnika rado surađuje, osobito ako možemo s njima razgovarati. Sat - dva diskusije s umjetnikom pred njegovim djelom

IM 33 (1-2) 2002.
ZAŠTITA
CONSERVATION

Hoćemo li za budućnost
sačuvati djela
suvremene umjetnosti...

Shall we for future
times preserve
contemporary art...

može donijeti više informacija i uvida nego dopisivanje. Te se informacije dopunjavaju traženjem detalja od dobavljača i proizvođača o specifičnim proizvodima i procesima. Proizvođači također rado surađuju i često ih zanima konačna upotreba njihovih proizvoda. Samo će povremeno inzistirati na povjerljivosti da bi zaštitili svoje komercijalne interese. Informacije dobivene od umjetnika, dobavljača i proizvođača se pohranjuju u baze podataka, kao i u individualne konzervacijsko/restauratorske zabilješke. Oni se također koriste kod pripremanja podataka o tehnici i stanju koji se objavljuju u katalozima ili na druge načine kojima se informacije komuniciraju javnosti.

Većina umjetničkih djela s kojima radimo stvorena je u staroj tradiciji likovnih umjetnosti za proizvodnju i marketing jedinstvenih, trajnih umjetnina. Umjetnici izabiru svoje medije dijelom i zbog njihove trajnosti kao i zbog njihova kreativnog potencijala. Jedan od ciljeva rasprave s umjetnicima o njihovim djelima je otkrivanje njihovih stavova prema zaštiti njihovih radova. Koje promjene umjetnici smatraju prihvatljivima a koje ne, i treba li njihova djela sanirati ukoliko je to moguće? Odgovori su u rasponu od potpunog odbijanja bilo kakve intervencije na umjetnini do potpune ravnodušnosti prema bilo čemu što će se dalje s njihovim djelima raditi. U većini slučajeva je odaziv ipak praktičnije prirode i možemo steći jasnu predodžbu o tome što je umjetniku prihvatljivo a što nije i uskladiti njihove poglede s potrebama Galerije. Nekolicina umjetnika ne odobrava zamjenu neadekvatnoga okvira, koji nevidljivo učvršćuje strukturu krhke skulpture, ili kopiranje podataka u trajniji format. Umjetnici također rado koriste priliku da se posavjetuju o svojim tehničkim problemima, a onda kada im sami ne možemo pomoći, obično ih možemo uputiti na nekoga tko to može.

Uz ispitivanje i dokumentaciju, većini novih djela pri ulasku u zbirku trebaju neke osnovne konzervacijske mjere, kao što su to specifikacija okolnih uvjeta i zaštitna oprema za rukovanje, pohranu i izlaganje.

Kontrola izložbene okoline u konzervatorske svrhe predmet je neprestane raprave. Prirodna želja konzervatora je da maksimalno zaštititi izloženo umjetničko djelo. Ta zaštita može obuhvaćati neke vidljive mjere - poput kontrole svjetlosti, materijala za pokrivanje i slično - koje treba izvesti vješto i senzitivno ako ne želimo da smetaju doživljaju umjetničkog djela. Tradicionalne zaštitne mjere često nisu prihvatljive kod izlaganja moderne umjetnosti. One mogu čak i povećati rizike, jer mogu zbuniti publiku i ona neće razabirati koji je stupanj interakcije s umjetninama dopušten - od samog gledanja do hodanja po njima. Uz definiranje potreba svake pojedine umjetnine, za Galeriju Tate je kreirana baza podataka u kojoj se specificiraju mogućnosti kontrole okoline u svakom pojedinom izložbenom prostoru. Usporedba ta dva skupa podataka omogućava da se donesu realistične

odluke o sadržaju planiranih izložaba.

Neke će umjetnine dobiti više direktnog tretmana da bi se smanjila brzina propadanja i da bi se zaštitile od oštećenja, poput poledine za napeta platna ili bezkiselinske opreme za radove na papiru. Odluka da li dugoročna konzervacija opravdava izmjenu originalne strukture umjetnine uglavnom je praktična odluka. Na primjer, čisto funkcionalni podokvir koji nema vidljive uloge u platnu ali ugrožava buduće stanje platna koje podržava obično će se zamijeniti ili pojačati.

Teška oštećenja modernih umjetnina mogu zahtijevati kompleksnije praktične i etičke odluke, kao onda kada se donji stakleni nositelj rekonstrukcije koju je 1965. izveo Richard Hamilton na *The Large Glass* (1915. - 1923.) Marcela Duchampa sam uništio. Umjetničko djelo je moglo biti spremljeno u arhiv kao relik, materijali koji bi se mogli spasiti preneseni na novo staklo, ili se cijela rekonstrukcija mogla napraviti iz početka. Nakon dugog razmišljanja i konzultacija s Hamiltonom odlučeno je da se donji stakleni nositelj replicira tako da bi se i dalje moglo nastaviti s izlaganjem rekonstrukcije djela koje ima važnu ulogu u mnogim izložbama. Rekonstrukcija donjeg staklenog nositelja uz prihvatljive parametre vjernosti bila je izvediva uz pomoć Hamiltonovih crteža i metoda. Oštećeno staklo se sada nalazi u arhivu, a samo Duchampov originalni zapis potvrđuje Hamiltonovu rekonstrukciju prenesenu na novi nositelj.

ZAŠTITA EFEMERNOGA. Premda većina umjetničkih djela koja se izlažu u Galeriji Tate čine nezavisne fizičke cjeline, sve se više suvremenih umjetničkih djela sastoji, djelomično ili potpuno, od fizički efemernoga. Izložbe i događanja obuhvaćaju efemerne predmete koji postoje samo na jednoj izložbi ili samo za trajanja jedne instalacije.

Izložba djela Pera Kirkebyja 1998. godine u Galeriji obuhvaćala je tradicionalne lijevane skulpture, ulja na platnu i *site - specific* instalaciju zidova od opeke. Zidovi su bili izgrađeni mekom žbukom i odijeljeni od poda izložbenog prostora nepropusnom folijom da bi ih se mogli pažljivo rastaviti nakon izložbe i da bi se opeke zatim mogle reciklirati. Konzervatori su se brinuli kako će zaštititi ostale izložke od prašine koja se pri tom dizala, a ne o zaštititi zidova.

Efemerna umjetnička djela i događaji bilježe se i čuvaju kao dio Galerijske dokumentacije. Arhiv i knjižnica su neprocjenjivi izvori informacija o zbirci, o Galeriji i o kulturnom kontekstu umjetničkih djela. Omogućavanje pristupa tim izvorima koji stalno rastu i njihovo očuvanje jedna je od važnih obaveza Galerije Tate.

Zbirka doduše sadržava i fizički efemerna djela - na primjer, ona koja se ponovo izrađuju za svaku izložbu. Zidni crtež Sol Le Witta obnavlja se s novim materijalom svaki put kada se izlaže. Svaka je verzija jedin-

stveni "performans" djela koji se razlikuje od izložbe do izložbe unutar parametara koje je postavio umjetnik. Materijali mogu biti jedinstveni, varijabilni ili zamjenjivi, ali u svakom slučaju umjetnikove instrukcije su konstantna srž djela koju je moguće konzervirati.

Video radovi također se obnavljaju prilikom svake izložbe i to zahtijeva složenu tehnologiju da bi se informacija na videovrpce prevela u vidljivi oblik. Videosignali se mogu stvarati i prenositi u različitim formatima. U većini slučajeva uobičajena je praksa da se izradi digitalna kopija umjetnikove originalne vrpce; to je Galerijin arhivski original na kojemu se čuva kompletna informacija. Digitalni format se koristi jer je najvjerojatnije da će biti kompatibilan s budućim razvojem elektronskih medija. Kopije originalne vrpce mogu biti različitih formata, često komprimirane, da bi odgovarale zahtjevima izložbe. Tamo gdje je tehnička oprema - poput projektor, magnetofona i monitora - sastavni dio izložbe, potrebna su znatna sredstva da bi se ona održavala ili replicirala. Popravak pokvarenih kompjutera ili nadomještanje zastarjelih fluorescentnih cijevi bit će u budućnosti velik izazov. Elektronski mediji, video i nosači zvuka popularni su i lako dostupni mediji koji se redovito pojavljuju među akvizicijama i izlošcima Galerije Tate. Jedan je konzervator zadužen da razvije i primjenjuje praktične postupke koji će odgovarati potrebama njihove akvizicije, izlaganja i konzervacije.¹

Zaključak. Srećom, za utjehu budućim generacijama, ogromna većina artefakata koje stvaramo ima ograničeni životni vijek kao i mi, i reciklira se prirodnim ili nekim drugim putem. Međutim, čuvanje umjetnina iz naše prošlosti i sadašnjosti je dugotrajna ljudska aktivnost koja nam daje konkretne veze s prošlim kulturama i osjećaj da možemo utjecati na budućnost onako kako prošlost utječe na nas. Naše društvo osobito cijeni i čuva umjetnička djela koja su slučajno ili namjerno preživjela svoje doba. Galerije poput Tatea, koje su stvorene da bi zadovoljavale taj apetit, kontinuirano privlače sve više i više posjetilaca. Ako ne budemo čuvali današnju umjetnost za buduću publiku, njihovo znanje o nama i doživljaj naše kulture bit će žalosno osiromašeni.

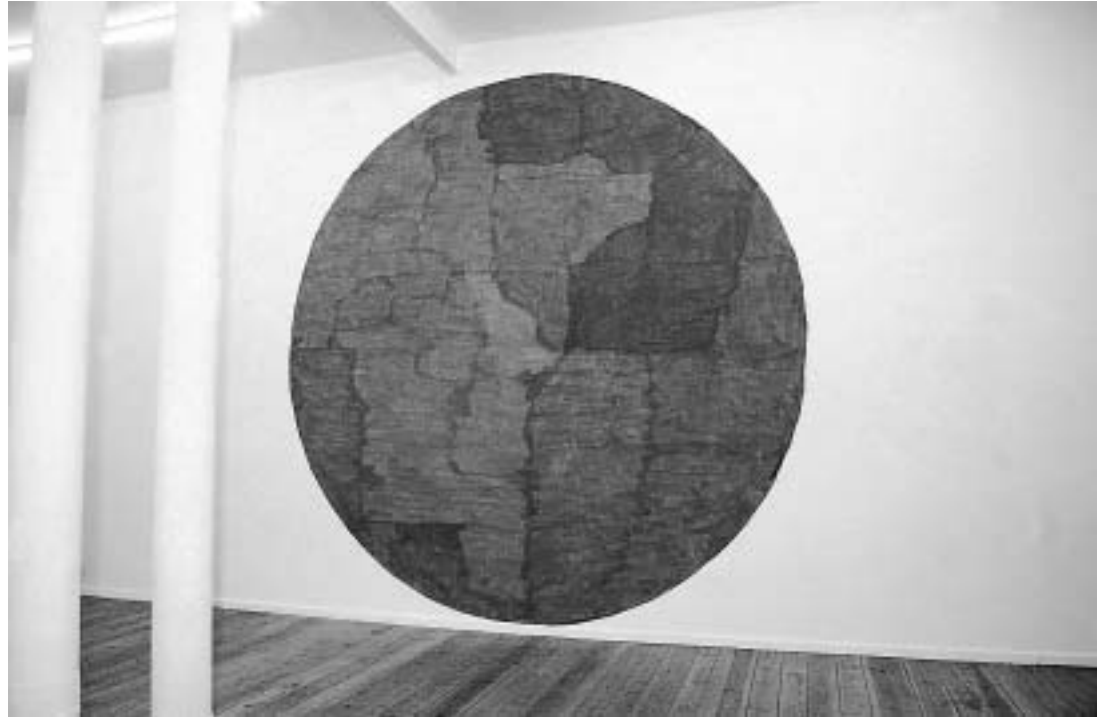
ROY A. PERRY je načelnik za konzervaciju u Galeriji Tate u Londonu, u kojoj je počeo raditi 1968. godine kao pomoćni restaurator za slikarstvo. Stekao je obrazovanje u Engleskoj, u Lewes Country Grammar School for Boys i u Camberwell Art School.

Preuzeto iz: *From Mortality Immortality? The Legacy of 20th-Century Art*, ed. Miguel Angel Corzo (Los Angeles: Getty Conservation Institute, 1999), [page numbers 41 - 44].

Reproduced by permission of the author. / Tekst objavljen uz odobrenje autora.

Translated by / Prevela: Zdenka Ungar.

¹ Pip Laurenson, konzervator elektronskih medija Galerije Tate, održao je predavanje pod naslovom *Konzervacija i dokumentacija videoumjetnosti* na simpoziju *Modern Art: Who Cares - Moderna umjetnost: tko mari* - koji je održan u Amsterdamu od 8. do 10. rujna 1997. godine, a sponzorirali su ga Nizozemski institut za kulturnu baštinu i Zaklada za konzervaciju moderne umjetnosti.

sl.1 Dubravka Rakoci
Crveno ø 430, Red ø 430, 1990.
boja, platno / color, canvas
Kunstlerhaus Bethanien, Berlin

sl.2 Mladen Stilinović
Geometrija kolača i ... / Geometry of cakes
and ..., 1993.

instalacija, kombinirana tehnika (tekstil,
drvo, kolači) / installation, mixed media
(textile, wood, cakes)

detalj / detail
Mala Galerija, Ljubljana, Slovenija

sl.3 Renata Poljak
Ja domaćica / I, the housewife, 1996.
video (detalj) / video (detail)
Spaces Gallery, Cleveland

sl.4 Ksenija Turčić
Phase, 2001.
videoinstalacija / video installation
Location 1, New York, USA
Ljubaznošću autorice / Courtesy of the
artist

sl.5 Sven Stilinović
Uzмите i jedite ovo je tijelo moje / Take
and eat; this is my body, 1998.
kombinirana tehnika (metalni okvir, staklo,
kruh, kosti, krv) / mixed media (metal,
glass, bread, bones, blood)
Galerija proširenih medija, PM, Zagreb

